

képzés tematikája szerint a résztvevők a harmonikus anya-gyermek kapcsolatáról, a korai segítségnyújtás definiálásáról és a fejlesztés alapelveiről hallhattak először. Áttekintették továbbá a fejlesztés legfontosabb területeit:

– nagymozgás fejlesztése (az alapmozgások koordinációjának javítása, a testtudat kialakítása, a téri tájékozódás fejlesztése)

– finommotorika fejlesztése (szem- kéz koordináció, markolás-fogás/ nyúlás- elengedés kialakítása, vizuomotoros koordináció fejlesztése)

– szociális- érzelmi terület fejlődése (bizalomépítés lépései, reagáló szociális fejlődés, szociális kötődés fejlődése, a játékok fejlődése, fejlesztése)

– kognitív terület fejlődése, fejlesztése (bazális stimuláció, hallás, ritmus, zenei elemek fejlesztése, látásfejlesztés, hallási figyelem fejlesztése)

– kommunikáció fejlődése, fejlesztése (beszédértés fejlesztése, nem verbális kommunikáció fejlesztése, verbális kommunikáció fejlesztése)

– önkiszolgáló tevékenység (táplálkozás, öltözködés, tisztálkodás, szobatisztaság fejlesztésének lépései).

A munkatársak megismerhették a domináns fejlődési problémákat (lelki zavarok, beszédképesség zavarai, hallásképeség zavarai, látóképesség zavarai, értelmi képesség zavarai) és a fejlesztési lehetőségeket.

A belső képzésen résztvevő 12 gondozónő speciális ismeretekkel felvértezve, színvonalas szakmai munkával tudja végezni feladatát. A tanulási folyamatba beépített készségfejlesztő tréning elemeit a leginkább hatékony módszerként jelezték vissza a résztvevők.

Mire a projekt idén befejeződött, a bölcsődék elkészültek és a szakmai program is letisztult.

Az ünnepélyes tavaszi megnyitóra a projekt elérte és megfelelt a két-három évesek – tanrendben is előírt – fejlődési mérföldkövének: ízeire szedte, és újra összerakta két bölcsőde profilját.

(A beszélgetést és az információkat lejegyezte: Györfi Éva)

Jó gyakorlatok a gyermekvédelemben

2007-ben a Szociális és Munkaügyi Minisztérium és a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet „Jó gyakorlatok a gyermekvédelemben” címmel felhívást intézett a gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézményekben dolgozó, gyakorlati szakmai tapasztalataikat megosztani kész kollégák számára a Gyermekvédelmi törvény 10. születésnapja alkalmából. A fontos kezdeményezés célja az volt, hogy a Gyermekvédelmi törvény tízéves alkalmazása során kialakult, és a tapasztalatok által igazolt eljárásokat összegyűjtsek; a nyilvánosság elé tárják és szakmai körökben terjeszthetővé tegyék egy szervezett horizontális módszertani tapasztalatcsere keretében. Összesen hét kategóriában lehetett pályázni.¹

■ 10 ÉVES A GYERMEKVÉDELMI TÖRVÉNY

Az ünnepélyes díjátadóra a Parlamentben került sor a „10 éves a Gyermekvédelmi Törvény” rendezvénysorozat zárókonferenciája keretében. 2007-ben ünnepeltük a Gyermekvédelemről és a Gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény hatályba lépésének 10. évfordulóját. A hazai gyermekvédelem történetében áttörő jelentőségű volt az elmúlt évtized. Az évforduló alkalmából a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Gyermek- és Ifjúságvédelmi Főosztálya kezdeményezésére a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet Gyermekvédelmi Fő-

osztálya, valamint a gyermekvédelmi intézmények, a fenntartók, a szakmai egyesületek közreműködésével egész éves országos rendezvénysorozat valósult meg. Az eseményt Szili Katalin házelnök nyitotta meg, ahol értékelték az összegyűjtött tapasztalatokat, információkat és a fejlesztés irányait összegezték az ENSZ és az Európai Unió elképzeléseinek megfelelően, valamint a hazai gyermekjóléti-gyermekvédelmi programokat tekintették át a megszületett Új Magyarország Fejlesztési Terv programkeretei tükrében. A pályamunkákért járó elismeréseket dr. Lamperth Mónika szociális és munkaügyi miniszter adta át.

■ MI A JÓ GYAKORLAT?

A „jó gyakorlat” fogalma a pályázat felhívása szerint: „a gyermekjóléti-gyermekvédelmi tevékenységben, olyan helyben kialakított, eredményre vezető, új megoldási módot jelent a szolgáltatásokat igénybevevők problémáira (akár egyedi szükségleteinek kielégítésére), melyet az intézményben, ellátási formában, a helyi tapasztalat már hitelesített, bevált, rendszeresen alkalmaznak, a felhasználók elfogadták, mint szolgáltatást, igénylik, és eredményes a közösségre gyakorolt hatása is. A megoldási mód lehet saját kezdeményezés vagy adaptáció is. Lényeges feltétel még, hogy másutt is alkalmazható legyen. Az új megoldási mód „műfaját” tekintve jelentheti például: a tartalmában, formájában vagy technikájában új szakmai programot, szolgáltatást, eljárást, szervezeti vagy szervezési megoldást, támogató csoport összeállítását.”

1) 1) Közszolgáltató és közösségi megoldások a prevencióban

2) A család összetartozásának erősítése, többirányú támogatása. A család és az otthon nyújtó ellátás kapcsolata

3) Az énanonosság erősítését, fejlesztését segítő követelmények érvényesítése

4) A szakemberek és intézmények együttműködése

5) Integrált ellátások szervezése

6) Egyénre szabott, sajátos szükségletekhez igazodó ellátások kialakítása a szakellátásban

7) A szakmai személyiség karbantartása

A díjazottak között szerepelt Az egyénre szabott, sajátos szükségletekhez igazodó ellátások kialakítása a szakellátásban kategóriában, A Csodapók Családi Napközi „Más-képp a mások-ért” – Speciális nevelési igényű gyermekek napközbeni ellátása családi napköziben című programja. Ez a program fogyatékos és autista gyermekeknek nyújt napközbeni ellátást és korai fejlesztést, fejlesztő felkészítést egy olyan térségben, ahol a fogyatékkal élők számára 40 km-es távolságban nincs napközbeni ellátás. A Csodapók Családi napközi kiemelkedő jelentősége, hogy Magyarországon ez az egyedüli családi napközi, ahol a halmozottan fogyatékos gyermekek befogadása biztosított.

■ DÍJAZOTTAK

■ III. helyezettek:

Az egyénre szabott, sajátos szükségletekhez igazodó ellátások kialakítása a szakellátásban kategóriában,

A Veszprém Megyei Lakásotthonok Igazgatósága A mi hetünk – a gyermekvédelmisek hete – rendezvénysorozat lebonyolítása című programja.

A díjat átvette: Fallmann Józsefné

A program a gyermekek, fiatalok tanév utáni felfrisülését, regenerálódását célozza élménypedagógiai módszerek intenzív alkalmazásával, közösségi élmény létrehozásával. A több éves múlttra visszatekintő program eredményessége kimutatható, és megfogalmazza összetett célrendszerét és a gyakorlattól elvárt eredményeket is.

Az énonozosság erősítését, fejlesztését segítő követelmények érvényesítése kategóriában,

A sárréti Szociális Szolgáltató Kp. Gyermekjóléti Szolgálatának A település roma mesekincsének gyűjtőjéről elnevezett mesemondó verseny a kistérség roma gyermekeinek számára című programja.

A díjat átvette: Boruzs Anikó

A pályázatban bemutatott program egy mesemondó verseny roma származású gyermekek számára. A program célkitűzése a gyermekeknek szereplési lehetőséget biztosítani, elősegíteni hagyományaik őrzését, identitásuk erősödését. Pedagógiai célkitűzése nyelvi képességeik, kommunikációs készségük fejlesztése. A program családi körben valósul meg, ami egyrészt közösségfejlesztő hatással bír, másrészt erősíti a szülő-gyermek kapcsolatot. Jelentős hatással bír a helyi roma közösség hagyományainak őrzésében, identitásuk erősítésében. A szervezők jó módszert választottak a fejlesztő, játékos, közösségi program megvalósítására. Sikerélményhez, pozitív megerősítéshez juttatja a résztvevő gyermekeket. Példás a bevont partnerek magas száma és a térségi együttműködés.

A család összetartozásának erősítése, többirányú támogatása. A család és az otthont nyújtó ellátás kapcsolata kategóriában,

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzatának Dr. Waltner Károly Otthon Fiú Speciális Gyermekotthona Együtt könnyebb – A speciális gyermek-

otthon és a disszociális serdülőket nevelő családok kapcsolatának erősítése című programja.

A díjat átvette: Pósa Róbert

Követendő, példaértékű pályázat, amely a speciális ellátási és/vagy nevelési igényű gyermek/ fiatal helyzetét rendszerszemléletűen közelíti meg. A család-gondozás centrális a szakmai programban a helyreállító nevelés, ill. visszagondozás érdekében, így egyben eredményességet, hatékonyságot generál. A jó gyakorlat hiteles, professzionális segítő kapcsolatot alakít ki a vérszerinti szülőkkel a speciális otthoni nevelés alatt és után a család számára edukatív támogatást is nyújt.

A szakmai személyiség karbantartása kategóriában,

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területi Gyermekvédelmi Központja a Nevelőszülői Klubnap Nevelőszülőknek, helyettes szülőknek, nevelőknek, segítő szakembereknek című programja.

A díjat átvette: Csatlós Sándor

A program átfogó célja a nevelőszülők lelki egészségének védelme, segítséget nyújtani a nevelőszülői tevékenység során felmerülő problémák megoldásához. Célja továbbá a nevelőszülők kiközlentése a mindennapi teendők monotóniájából, az együttműködés serkentése, empátia, kommunikációs képesség fejlesztés, mentálhigiénés szemléletformálás, mindezek képezik a program alapjait. Ezeknek a céloknak az elérésével a nevelőcsalád hatékonyan tudja támogató funkcióját betölteni. A jó gyakorlat eredményességét a nevelőszülők körében kérdőívvel mérték.

■ II. helyezettek:

A közszolgáltató és közösségi megoldások a prevencióban kategóriában,

A Miskolci Családsegítő Szolgáltató Regionális Módszertani Központnak és Gyermekjóléti Szolgáltató Megyei Módszertani Központnak a „Mi világunk” című programja.

A díjat átvette: Sándor-Lenkei Aida

A programban szociális csoportmunka keretében történő dropprevenció, önismeret és szabadidő-szervezés valósul meg a 15-18 éves korosztálynak. A program magas színvonalú, nagyon innovatív, részletesen kidolgozott, igazi jó gyakorlat, amely a célcsoportra kitűnő hatással bír. Értékes eleme a program tematikussága, részletessége.

Az egyénre szabott, sajátos szükségletekhez igazodó ellátások kialakítása a szakellátásban, kategóriában,

A Pécs Megyei Jogú Város Kisgyermek Szociális Intézmények Apró Léptek Képességfejlesztő Programja

A díjat átvette: Dr. Dorsics Orsolya

A program a 0-3 éves korú gyermekotthonban nevelkedő Különleges ellátási igényű (sajátos nevelési igényű) gyermekek komplex korai fejlesztéséről szól. A program legfontosabb előnye és értéke a helyben végzett és helyi szinten létrehozott infrastruktúra segítségével történő terápia. A program pozitív hatása elsősorban az elmaradások jelentős ledolgozásában, másrészt a családhoz való kihelyezés vagy hazagondozás sikerességében érhető tetten, amelyek a gyermekvédelmi szakellátás kiemelt célját jelentik.

Az egyénre szabott, sajátos szükségletekhez igazodó ellátások kialakítása a szakellátásban kategóriában,

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Más-képp a mások-ért” Speciális nevelési igényű gyermekek nap-

közbeni ellátása családi napköziben című programja

A díjat átvette: Hargitai Enikő

A családi napközi fogyatékos és autista gyermekeknek nyújt napközbeni ellátást és korai fejlesztést, fejlesztő felkészítést egy olyan térségben, ahol a fogyatékkal élők számára 40 km-es távolságban nincs napközbeni ellátás. A tehermentesítés miatt a családok számára ez a lehetőség jelentős esélyt teremt a munkaerőpiacra való visszajutáshoz. Kiemelkedő jelentősége, hogy Magyarországon ez az egyedüli családi napközi, ahol a halmozottan fogyatékos gyermekek befogadása biztosított.

A közszolgáltató és közösségi megoldások a prevencióban kategóriában,

A Kamasztanya Gyermek és Ifjúsági Egyesület „EGYEDÜL NEM MEGY” Közösségszervezés, integráció elősegítése, alternatív ellátási formában, az egyenlőtlenségek kompenzálása érdekében című programja

A díjat átvette: Tóth Ferencné

A program alapvető célja a dropprevenció, illetve a felzárkóztatás, csellengő gyerekek bevonásával. Több mint 10 éve működő szolgáltatás, amely az OM Tanoda programjában is bemutatásra került. A program kiemelkedő eleme a megváltozott munkaképességűek bevonása a prevenció munkába. Támogatja továbbá az esélyegyenlőséget.

■ I. helyezettek:

A család összetartozásának erősítése, többirányú támogatása és A család és az otthont nyújtó ellátás kapcsolata kategóriában,

Ernusz Kelemen Gyermekvédelmi Intézmény Szülősegítő szolgáltatás című programja

A díjat átvette: Horváth Artúr

Az Ernusz Kelemen Gyermekvédelmi Intézmény egy létező, de eddig a gyakorlatban kielégítetlenül maradt igényt teljesít magas színvonalon, amit mindenképpen díjazni szeretnénk, továbbá széles körben terjeszteni. A szülősegítő szolgáltatás értékes eleme a szülőkkel való együttműködés módszereinek kialakítása és megvalósítása. A program a jelenlegi feltételek mellett fenntartható, eredményességét a hazagondozás elősegítésében mérhetjük, ami a gyermekvédelmi szakellátás kiemelt célja.

Az egyénre szabott, sajátos szükségletekhez igazodó ellátások kialakítása a szakellátásban kategóriában,

Szegedi Kistérségi Többcélú Társulása Humán Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Központ A Gyermekjóléti Központ által működtetett speciális szolgáltatás, a gyermekjóléti egészségügyi című programja

A díjat átvette: Schmeráné Mórocz Veronika

Magas szakmai színvonalon megírt munka, amelyben mind az eredményesség, mind a célcsoportra gyakorolt hatás mérhető, igazolható, ezért díjazásra érdemes tartjuk. Az adott településen a gyermekjóléti központ által a kórházi szociális munka biztosítása a lehető legtöbb egészségügyi intézmény és szakember bevonásával történik. Mindezt ráadásul nem csupán a gyermekjóléti központ ügyfelei részére, hanem regionális szintre elvise valósítják meg.

Az énonozosság erősítését, fejlesztését segítő követelmények érvényesítése kategóriában,

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat

Gyermekvédelmi Központja Multikulturális klub működtetése az én-azonosság erősítése érdekében című programja

A díjat átvette: Illésné Áncsán Aranka

A program roma fiatalokat céloz meg, legfontosabb célja a roma fiatalok saját kultúrájukkal való megismertetése, amely segíti önmaguk elfogadását és az én-azonosság kialakulását. A klub 2000 óta működik, amelybe a település lakói is bekapcsolódtak. Rendkívül hiánypótló szerepe van, a klub tevékenysége a roma fiatalokkal szembeni tolerancia kialakulásához elengedhetetlen.

■ Különdíjat kapott:

A család összetartozásának erősítése, többirányú támogatása. A család és az otthon nyújtó ellátás kapcsolata és Integrált ellátások szervezése kategóriában,

A Székesfehérvári Csemete Alapítvány Bölcsődétől a sokszínű szolgáltatásokat kínáló gyermekcentrumig című programja

A díjat átvette: Schreindorférné Sárközi Valéria

Kiemelkedően magas színvonalú program, de nem egy jó gyakorlatot mutat be, hanem egy komplex intézményi működést, amely külön-külön programként is elfogható egységekből áll, amit egy jó gyakorlatokat gyűjtő program keretében csak különdíjra lehet értékelni, mivel a jó gyakorlatokat, amelyeket tartalmaz nem lehet szétválasztani, komplex egészként képvisel értéket.

A szakemberek, és intézmények együttműködése kategóriában,

A Józsefvárosi Gyermekjóléti Szolgálat Gyermek Átmeneti Otthona Gyermekeket nevelő önkényes lakásfoglaló családok segítése, a családok legális lakhatásának megoldása céljából című programja

A díjat átvette: Gyuris Gabriella

A program által az önkényesen üres lakásokat feltörő, lakásfoglaló családok kilakoltatása előtt lehetőség és idő van a család helyzetének megismerésére, lakhatási problémájának feltérképezésére, a családdal együtt a megoldás keresésére. Az intézkedés érvénybe lépése óta a közös együttműködés és a megfelelő idő lehetőséget biztosít, hogy a kiköltözés esetében ne szakítsák el a gyermeket a szülőktől. A program újszerű és innovatív, ezért mindenképpen díjazásra érdemes, ugyanakkor ez a fajta intézkedés csak a nagyvárosokban bír jelentős mértékkel, kis településeken nem jellemző ez a probléma.

Forrás: www.szmm.gov.hu

■ ELVÁRÁSOK ÉS TÉNYEK

Az Európai Unió elvárása, hogy a tagállamok valósítsák meg a kisgyermek napközbeni ellátásában a 30%-os lefedettséget 2010-re. Ez azonban általános elvárás, természetes, hogy az egyes tagállamok hagyományaiknak, családtámogatási rendszerüknek megfelelően bővítik a gyermekek napközbeni ellátására irányuló szolgáltatásokat. Nálunk pl. a Gyed, Gyes relatíve hosszú időszaka

miatt más a valós szükséglet, mint az olyan tagállamokban, ahol pár hét vagy hónap a fizetett „anyasági” támogatás. Nálunk a kisgyermek napközbeni ellátást (jórészt bölcsődei ellátás formájában) zömmel a 2-3. év közötti korosztály veszi igénybe és nem is cél, hogy 30%-os igénybe vételt érjünk el az 1 év alatti korosztály esetében a bölcsődei ellátásban.

Hazánkban, a viszonylagosan jó ellátottságúnak számító Közép-Magyarországi Régióban a lefedettség átlagosan 11%-os, de van, ahol mindössze 4-5%. Az infrastruktúrális jellegű (ERFA) fejlesztések érintik a családi napközit is, részben a Regionális Operatív Programokon keresztül, részben a humán közszolgáltatások intézményrendszere mint lakossághoz közeli szolgáltatások fejlesztésével. Ez jelenthet az elfogadott konstrukciók alapján többek között kapacitásbővítést, vagy éppen hozzáférés javítást. A TÁMOP 5.2. intézkedés a 0-7 éves gyermekek programjaival – a helyben elérhető szolgáltatások, programok a szülőknek és gyerekeknek ill. szakemberek képzése, hiányzó szakemberek biztosítása – jelent kapcsolódási pontot. A legfontosabb irány, hogy javuljon a gyermekekre és családokra irányuló szolgáltatások és programok minősége, egyenlő esélyű hozzáférése, ill. a *gyermekek napközbeni ellátásainak szakmai megalapozása megtörténjen.*²

A hivatalos adatok is megerősítik a gyakran tapasztalt tény: a több mint 30 000 gyermeket ellátó bölcsődéknek is töredéke lát el fogyatékkal élő, speciális nevelési igényű gyermekeket – körülbelül 580 fogyatékkal élő, akik közül háromszázat gondoznak speciális csoportban –, és bölcsődébe a 3 év alatti gyermekek csupán 8%-a jár.

Az első családi napközi 1995-ben nyílt meg, de informális módon régebb óta van jelen hasonló gyermekfelügyelet, hiszen a barátok, rokonok ismerősök a saját családjukban már gondoskodtak, őriztek gyereket, amikor a szüleik dolgoztak. Ilyen értelemben régi-új szolgáltatás

² Lisznyai Beáta: A Családi Napközi helye az Új Magyarország Fejlesztési Tervben (2007-2013), előadásanyag, forrás: www.szocialisgazdasag.hu

a Családi Napközi. Manapság még mindig nagyon ritka, amikor egy családi napközi vállalja fel a máshol szinte elhelyezhetetlen gyermekek napközbeni ellátását. A családi napközi (CSANA) magyarországi elterjedtsége alacsony, számuk országosan nagyságrendileg még a százat sem éri el.

Különösen megoldatlan a helyzet a kistelepüléseken, ahol néhány kisgyermek ellátására minden számítás szerint túl költséges lenne önálló bölcsődét létrehozni. A hagyományos bölcsődék egyik alternatívája lehet a kistelepüléseken az óvodai csoportok mellett szakmailag önellátó, de intézményi szinten integrált bölcsődei csoportok létrehozása. A fejlesztések lehetősége a Regionális Operatív Programokban (ROP) elvileg megvan, fontos lenne azonban a kisgyermekkel foglalkozók egységes tudásának, valamint az integráció feltételeinek teljes körű megteremtése.

Az önálló bölcsődék másik alternatívájaként létrehozható – és elsősorban a kisebb településeken létrehozandó – ellátási formákat – mint a családi napközi és a házi gyermekfelügyelet – éppen ezért a szaktárca is szorgalmazza. Mint internetes közleményükben (lsd. <http://www.eselyegyenloseg.hu/main.php?folderID=891>) megállapítják, a férőhelyek száma csak lassan bővül, a házi gyermekfelügyelet lassan épül, évente átlagosan 200 gyermeket látnak el, jelenleg 43 szolgáltató működik. Alternatív napközbeni ellátásként játszóházak, játéktárak, játszótér-programok, klubok jönnek létre.

■ CSODAPÓK

A bemutatni kívánt Csodapók Családi Napközi beágyazottságának jellemzői, és szolgáltatás-ellátási területének adottságai jól körvonalazzák a feladatot.

– *A családi napközi helyszíne Cece, Fejér megye déli térségében helyezkedik el. A legközelebbi autóúton és vasúton is jól megközelíthető nagyváros Székesfehérvár, 40 km-re található. Ennél közelebb van Dunaújváros, de az autóbusz- és a vasúti közlekedés ebbe az irányba nem megfelelő. A helyben nem biztosított ellátásokért tehát minimum 40 km-t kell utazni. – fogalmaz Hargitai Enikő, a napközi vezetője.*

A kistérség 10 településből (Alap, Alsószentiván, Cece, Igar, Hantos, Nagylók,

Mezőszilas, Sárbogárd, Sáregres, Vajta) áll, a települések közül hat 1500 főnél kisebb, három 1500 és 3000 közötti, csupán Sárbogárd város lakónépessége haladja meg a 13000 főt. A térség gazdaságát a mezőgazdasági termelés jellemzi. Ipara igen kismértékű. A mezőgazdasági termelésre a kiszűrt, családi vállalkozások jellemzők. Ezek következtében magas a munkanélküliség aránya, a munkába állók közül sok az ingázó. A több szempontú hátrányt alátámasztják a statisztikai adatok is:

- A megyében az egy főre jutó elvégzett iskolai osztályok száma a kistérségben a legalacsonyabb.

- Az őstermelők aránya több mint háromszorosa a megyei átlagnak.

- Az ezer főre jutó vállalkozások száma fele mindössze a megyeinek

- 500 főnél nagyobb foglalkoztatott nincs, valamennyi településen a legnagyobb foglalkoztatott az önkormányzat.

De a hiányzó intézményi férőhelyek pótlására alkalmas a családi napközi, amely 20 hetestől – 14 éves korúig fogadhat gyermekeket. Ez azt jelenti, hogy bölcsőde, óvoda, illetve az iskolai napközi vagy tanulószoba helyett a gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletet és étkezést családi napköziben is meg lehet oldani. Egy családi napközi legfeljebb 5 fős létszámmal működhet, kivéve, ha a gondozónak van segítsége, ekkor még két gyermek ellátására van mód. Ez az ellátási forma mindig kiscsoportos elhelyezést biztosít. Ha a családi napköziben egy fogyatékos gyermeket is gondoznak, akkor a gondozható gyermekek száma 4 fő, amennyiben valamennyi gyermek fogyatékos, úgy 3 fő lehet. Kivételesen további két egészséges, illetve egy fogyatékos gyermek gondozása engedélyezhető, ha az ellátást végzőnek a kisegítő feladatokra állandó segítsége van.

A Csodapók Családi Napközi „**Más képp a mások-ért**” programjának hátterében éppen az áll, hogy ebben a térségben viszonylagosan sok fogyatékos gyermeket nevelő család él.

- Azok a gyermekek vannak hátrányos helyzetben a napközbeni ellátást illetően, akik állapotuk miatt nem alkalmasak a közoktatás nevelő, oktató intézményeiben való elhelyezésre. Ők 5 éves korukig korai fejlesztésben, majd fejlesztő felkészítésben vesznek részt. A fejlesztő felkészítés általában a családok otthonában, vagy ki-

sebb fejlesztő helyiségekben zajlik, heti 5-10 órában. A súlyosabb fokban fogyatékos gyermekek nevelése a családok számára nagy terhet ró, mivel fogyatékos személyek napközbeni ellátására szerveződött intézmény nincs a kistérség területén. Az egyetlen intézmény a Sárbogárdon működő általános iskola, amely tanulásban akadályozott gyermekek oktatását, nevelését végzi. A súlyosan fogyatékos gyermekek ellátását nem tudja biztosítani. – írja le a szomorú helyzetet a napközivezető.

■ A KERETEK TÁGÍTÁSA

Sok helyen a családok számára gyakorlatilag ez a lehetőség teremt jelentős esélyt a munkaerőpiacra való visszajutáshoz, tehermentesítéshez. A GYN-CS 7. standard magyarázata³ ezt megerősíti, miszerint a „gyermekjóléti alapellátás részeként a családi napközi képes a kistérségeken olyan minőségi gyermekellátás biztosítására, amely együttműködve a gyermekvédelem szerveivel és szakembereivel csökkentheti a hozzáférésben mutatkozó esélyegyenlőtlenséget.” Ez nagyon fontos kérdés egy olyan világban, ahol egyre inkább választani kell a gyermeknevelési támogatások hosszabb távú igénybevétele vagy egy korai munkába állás, visszaállás között. 2006-tól lehetőség van a gyermek 1 éves kora után a szülőnek GYES mellett teljes munkaidőben elhelyezkedni, de ehhez gondoskodni kell a gyermek megfelelő napközbeni ellátásáról, felügyeletéről is. És egyértelmű paradoxon, hogy ahol nagyobb esély van a munkavállalásra – nagyobb település, megyeszékhely, főváros –, ott túlsúlyosak a gyermekintézmények.

■ JOGI KERETEK

A családi napközi célja, hogy ellátást nyújtson – a Gyvt.41.§ (1) bekezdése szerint – „azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni”.

³ Forrás: http://www.szmi.hu/files/images/file/standard/GYN_rev.doc Szerző: Grosch Mária, (Gyermekek napközbeni ellátása standardok)

A gyermekek napközbeni ellátásának biztosítása a települési önkormányzat feladata, melyet saját intézmény fenntartásával vagy ellátási szerződés megkötésével (gyermekvédelmi törvény 94. – 97. §.) teljesíthet. A gyermekvédelmi törvény szerint a családi napközi a gyermekek napközbeni ellátásának egyik formája, melyhez az állam normatív támogatást nyújt. A gyermekek napközbeni ellátásának minősül a bölcsődei és óvodai ellátásban nem részesülő, továbbá az iskolai oktatásban részesülő gyerekeknek az iskola nyitvatartási idején kívüli, valamint az iskolai napközit vagy tanulószobai ellátást igénybe nem vevő gyermek családi napköziben történő, nem közoktatási célú ellátása.

A családi napközi nyitva tartása a működtetők vállalásától függően a szülők munkaidejéhez rugalmasan alkalmazkodó, hosszított munkarendű is lehet.

Forrás: www.csana-info.hu

Az előzmények csaknem 15 évesek, amikor is a Bölcsődék Országos Módszertani Intézetének (BOMI) vezetésével 1993-ban alakult az a munkacsoport, mely külföldi példákra és tapasztalatokra építve kidolgozta a modellt, és meghatározta a hazai adaptálás lehetőségeit. Akkor azt várták, hogy idővel sokféle szolgáltatás jelenik meg a magyarországi kisgyermekellátásban, csakúgy, mint a sokszínűbb, rugalmasabb külföldi példák mutatták. A Népjóléti Minisztérium Gyermekvédelmi Főosztálya, a Csecsemőotthonok Pikler Emmi Országos Intézete és egy szakemberekből álló munkacsoport csatlakozásával kidolgozták a családi napközi engedélyezéséhez és működtetéséhez javasolt kritériumokat és elvárásokat.

A modell-kísérlethez, a gyakorlati megvalósításhoz Kiskunhalas önkormányzata vállalt együttműködést, aminek a célja az elképzelések kipróbálása volt. A fogadtatás nagyon pozitív volt: az önkormányzat mint hiánypótló ellátást vezetett be a családi napköziket, ezzel kiváltva 25-30 bölcsődei férőhelyet. A szülők hűségesekek maradtak: aki elégedett volt, az egészen a kötelező óvodalátogatásig ide hordta gyermekét.

Cecén, a Csodapókban a kezdetek

egészen 2000 tavaszáig nyúlnak vissza, amikor is autista gyermeket nevelő szülők kezdeményezték a gondolkodást arról, hogy miképpen lehetne megvalósítani gyermekük mindennapos napközbeni ellátását. Hargitai Enikő gyógypedagógus, logopédus szociális vállalkozóként kezdte működtetni a CSANA-t, három autista gyermekkel foglalkozva. Két család, a gyógypedagógus és a gondozónő együttműködése tette lehetővé a gyermekek minél színvonalasabb és szakszerűbb fejlesztését. A közös gondolkodást kapcsolatfelvétel követte a szociális szféra azon képviselőivel, akik gyakorlottak voltak az ellátás szervezésében, rendelkeztek annak jogszabályi ismeretével. Az intézménytípusok áttekintését követően a családi napközire esett a választás.

– *A családi napközi létrehozása viszonylag egyszerűnek, olcsón kivitelezhetőnek bizonyult.* – meséli Hargitai Enikő. – *Az ellátást igénylő családok egyike felajánlotta családi házának egy részét, amely minden szempontból alkalmasnak tűnt a feladat megvalósítására. A működtetést vállalkozói formában a gyermekek fejlesztő felkészítését biztosító gyógypedagógusként vállaltam.*

A napközi helyének kialakítása már 2000 nyarán megtörtént, kísérleti működését ugyanezen év szeptemberében kezdte meg. Működési engedélyt 2001. januárjában véglegesítették. Az engedély szerint három fogyatékos gyermek ellátására vált jogosulttá. Akkoriban gondot jelentett, hogy a fogyatékos gyerekek után járó kiegészítő normatívát nem kaphatták meg. Amennyiben erre lett volna lehetőség, még egy gondozónőt alkalmazhattak volna és a gyermeklétszám bővíthetővé vált volna 1-2 fővel. Az önkormányzat sem támogatta a vállalkozást.

A helyzetet felismerve végül is a szociális és a gyermekvédelmi törvény és ezek nyomán megalkotott egyéb jogszabályi keretek megtöltésével mára kialakult az alternatív ellátások hálózata, az érdekvédelmi és módszertani szervezetek létrejöttek – a legkülönbébb szolgáltatások nyújtásával próbálkozva, köztük a családi napközik, amelyekben körülbelül ezer gyermeket gondoznak jelenleg. Ez a szám azonban még mindig nagyon kevésnek tűnik a bölcsődék 110%-os kihasználtsága mellett.

Az előnyök – a lefedettség mutatók javításán túl – pedig kézenfekvők: a néhány főnyi (5-7) gyermeklétszám egyénre szabott foglalkozást tesz lehetővé, a fertőzéses megbetegedések ritkábbak, mint a nagyobb létszámú gyermekközösségben, a különleges bánásmódot igénylő gyermekek szükségletei jobban kielégíthetők (pl. asztma, allergia, sérült gyermek, tanulási zavarok), a családi körülmények megkönnyítik a kisgyermek számára a szülőktől való elszakadást, előkészítik a későbbi nagyobb gyermekközösséghez való zökkenőmentesebb csatlakozást, az állam és a helyi önkormányzat hozzájárulásával az átlagjövedelmű szülők számára is megfizethető gyermekellátási forma, az adott lakókörnyezetben bármilyen létszámú igény kielégítésére alkalmas, nagyon rugalmas szolgáltatási forma, jól tud alkalmazkodni a változó igényekhez, ugyanakkor működési engedélyhez kötött, a helyi önkormányzat felügyeletével, definiált elvárások és feltételek szerint, ellenőrzötten működik – ez biztonságot jelenthet a szülőknek. De előnye az is, hogy tevékenysége összekapcsolható a gyermekjóléti alapellátás más jellegű segítő formájával, így a helyettes szülői tevékenységgel, ami különösen átmeneti vagy krízishelyzetek megoldásában hasznos.

■ KI BIZTOSÍTHAT CSALÁDI NAPKÖZIT?

A hatályos szabályozás (15/1998 NM rend.) szerint családi napköziben ellátást csak olyan nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű személy biztosíthat:

1. aki személyisége, egészségi állapota és körülményei alapján alkalmas gyermek felügyeletére, gondozására, nevelésére, és
2. akinek személyével szemben nem áll fenn a gyermekvédelmi törvényben meghatározott kizáró ok, valamint
3. aki érvényes Egészségügyi Nyilatkozattal rendelkezik,
4. aki a külön jogszabályban meghatározott tanfolyamon eredménnyel részt vett.
5. Családi napköziben nem biztosíthat ellátást és nem foglalkoztatható az a személy:

1. aki ellen gyermek sérelmére elkövetett szándékos bűncselekmény miatt

eljárás folyik, vagy akit jogerős bírói ítélettel ilyen bűncselekmény miatt ítélték el,

2. akinek szülői felügyeleti jogát a bíróság jogerős ítéletével megszüntette, valamint 3. külön jogszabályban rögzített kivételektől eltekintve – akinek a szülői felügyeleti joga a gyermek átmeneti nevelésbe vétele miatt szünetel (a gyermekvédelmi törvény szerinti kizáró ok).

A családi napközi csak akkor kezdheti meg a működését, ha az előre nem látható váratlan események (például betegség) esetére az ellátást biztosító személyeknek a fenti feltételeknek megfelelő helyettese is biztosítva van és érvényes működési engedéllyel rendelkezik.

Forrás: www.magyarorszag.hu

■ KERESLET ÉS KÍNÁLAT

A gyermekekkel az ellátást nyújtó legtöbbször saját háztartásában foglalkozik, a gyermekek fogadására megfelelően kialakított lakrészben, de gyakran előfordul az is, hogy külön csak a gyermekek fogadására kialakított ingatlanon működik a szolgáltatás. Ez az egész világon elterjedt szolgáltatási forma akár abban a formában is, hogy édesanyák saját gyermekük gondozása mellett otthonukban vállalják mások gyermekeinek felügyeletét, akár önkormányzati fenntartású CSANA-ként. A szülő és a gondozó együttműködése, a gondozók szakmai képzési előírásai, a minőségbiztosítás országoként különféleképpen van szabályozva, de a csana-info (Családi napközik érdekvédelmi információs honlapja) szerint mindenütt jellemző, hogy az intézményekhez képest sokkal családiasabb módon foglalja keretekbe a gondozási tevékenységet. A Magyarországon szakhatóságok által engedélyezett családi napközi hasonlít egy gyermekközpontú sokgyermekes családhoz, ahol a gyermekek biztonságos, otthonos környezetben élnek. A családdal való együttműködésnek, partnerségnek, kommunikációnak óriási jelentősége van, hiszen lényegében az ellátás olyan rugalmas, hogy az ellátást nyújtó és igénybevevő megállapodásán múlik minden. Nem véletlen, hogy a családi napközik nagyon népszerűek a szülők és a gyerekek körében.

Az ellátás biztosításának speciális igénye

nyei okán a családi napközök között ritka formát alkot a Csodapók Családi Napközi, mivel nem a működtető látja el a gondozási feladatokat. A feladatra olyan gondozót alkalmaz a fenntartó, aki speciális ismeretekkel rendelkezik a fogyatékosok terén, illetve hajlandó a speciális tudás megszerzésére.

– Az indulás első évében egy bölcsődei gondozó látta el a feladatot, aki a családi napközi miatt autizmus specifikus tanfolyamot végzett. – sorolja a különleges kihívásokat Hargitai Enikő. – Az első évet követően új gondozót kellett keresni, ami nem volt könnyű feladat, hiszen a jelentkezőknek meg kellett felelnie a gyermekek speciális igényeinek. A jelenlegi gondozó négy éve látja el a feladatot. Nagy kihívás volt számára az igényeknek való megfelelés. Az első két évben megszerezte a gyógypedagógiai asszisztensi képesítést, valamint elvégezte a családi napközi felkészítő tanfolyamot.

De nem csak a gondozást végző számára kihívás a fogyatékos gyermekek ellátása, hanem a működtetőnek is. Olyan speciális struktúrára, eszközökre van szükség, amely a mindennapi fejlesztő gondozás feltételeinek megfelel. Az ellátás helyszínének berendezési tárgyait a meghatározott napirendnek megfelelően kell beszerezni, berendezni. A gyermekek foglalkoztatásához fejlesztő eszközre, játékokra van szükség.

– Ennek biztosításához az Egészségügyi, Szociális és Családügyi minisztérium által kiírt pályázat adott lehetőséget az első évben. Pályázati forrásból (500 ezer forintnyi támogatást kapott a családi napközi programja), bútorokat és fejlesztő eszközöket vásároltunk, amelyek a mai napig a működés alapfelszerelését teszik ki. A beruházás minden évben folyamatos, hiszen az eszközök amortizációja nagy mértékű, valamint a gyermekek fejlődési ütemének megfelelően kiegészítésre szorul.

A Csodapók Családi Napközi egyéni vállalkozói fenntartásban működik. A gyermekek ellátását gyógypedagógiai asszisztens végzi. Állandó segítőként jelen van a napköziben, illetve a családi házban az ellátott gyermekek egyik szülője. Az állandó segítő jelenléte biztonságot ad a gondozó számára, valamint biztosítja az étkezéssel járó teendők végzését.

A CSANA napi nyitvatartási ideje 8 óra, amely rugalmasan igazodik a szülők igényeihez. Autista és középsúlyos értelmi fogyatékos gyermekek napközbeni ellátását biztosítja, amelynek szerves része a speciális gyógypedagógiai fejlesztés.

– A fejlesztés gyógypedagógus irányítással és aktív részvételével folyik. A gyógypedagógus a gyermekek számára szakértői véleményben előírt fejlesztési feladatai szerint állítja össze a fejlesztési tervet. A napi tevékenységek időbeli, térbeli struktúrájában történnek, ami biztosítja a gyermekek biztonság érzetét. A foglalkozások célja a munkára való felkészítés is, ezért a gyermekek által készített tárgyak többsége maradandó munkadarab (gyöngyfűzés, mozaikkép, ajándéktárgyak, stb.).

A szülők igényei szerint a gyermekek speciális diétás étkezésben részesülnek, amely állapotuk javítását, szinten tartását segíti elő. A diétás étrend összeállítását az ebben jártas szülő végzi.

– A gyermekek szakértői bizottsági felülvizsgálata évek óta a családi napköziben történik. – emeli ki az eddig elért eredményekről szólva Hargitai Enikő. – A bizottság szakemberei a helyszínen, ismert, megszokott környezetben végzik el a vizsgálatokat, amely mind a szülők, mind a gyermekek számára optimális.

Legfontosabb eredménynek a gyermekek állapotában beállt változást tekintjük. Kiegyensúlyozottak, nyugodtak. Fejlesztésük, foglalkoztatásuk során arra törekszünk, hogy megtanítsuk őket idejük hasznos eltöltésére. A napközi eredménye azal mérhető, hogy sem a szülők, sem a gyermekek nem szeretik a szüneteket. Éppen ezért, csak néhány napos, maximum egy hetes szüneteket tartunk. A gyermekek megszokták a rendszerességet, a CSANA időbeli és térbeli biztonságot nyújt számukra.

A szülők munkába való visszaállását is fontos eredménynek tekintjük, de ennél még talán fontosabb, hogy tehermentesíteni tudjuk őket napi néhány órára. Így a gyermekekkel eltöltött időt pihentebben, nyugodtabban, tartalmasabban töltik el.

Minden évben helyet adunk hallgatói gyakorlatoknak, lehetőséget biztosítunk gyógypedagógiai asszisztenseknek, gondozóknak, családi napközi felkészítő tanfolyami hallgatóknak tapasztalatszerzésre, szakmai gyakorlatra.

A napközi jelenlegi fejlesztőeszköz-készlete bármilyen korú és állapotú fogyatékos gyermek fejlesztését, foglalkoztatását képes szolgálni. Ennek következtében és a felmerülő igények okán kiegészítő szolgáltatásként helyet tudunk biztosítani korai fejlesztés, fejlesztő felkészítés foglalkozások megtartására.

■ FOGYATÉKOS GYERMEKEL- ELLÁTÁSÁNAK POZITÍV ÉS NEGATÍV TÉNYEZŐI A CSALÁDI NAPKÖZIBEN Pozitív tényezők

– a fogyatékos gyermekek mindennapos napközbeni ellátása a korai életkorban is mentesítheti a szülőt a „24 órás szolgálat” alól

– bármely településen megvalósíthatóvá, elérhetővé lehet tenni a szülők számára a napközbeni ellátást

– a nem szobatiszta, de óvodás, kiskorú gyermekek ellátása is biztosítható

– a családi napközi színtere lehet a korai fejlesztésnek, fejlesztő felkészítésnek az óvodában, iskolában nem elhelyezhető gyermekek esetében

– a szakértői bizottság kontrollvizsgálatai is folyhatnak a napköziben

– megfelelő felszerelés és a gondozó szakképzettsége esetén megvalósulhat a fejlesztő gondozás

Negatív tényezők

– a gyermekek csak 14 éves korukig tarthatók a családi napköziben, holott tankötelezettségük meghosszabbítható akár 21. évükig, fejlettségi fokuk pedig kisgyermeki szinten van/marad

– vidéken az esetek nagy részében semmilyen nappali foglalkoztató, fogyatékosok napközi otthona nem érhető el 40 km-es körön belül, vagyis a családban élő, 14 évet betöltött fogyatékos gyermekek egykeresős családokat „termelnek”, később pedig valószínűleg bentlakásos otthonokba kerülnek

– a jogszabály szerint fogyatékos gyermekek esetén 3 (4) fő vehető fel a családi napközibe, ami szakmailag maximálisan érthető. Normatív támogatásra viszont ugyanolyan mértékben jogosult a fenntartó, mintha 7 gyermeket láthatna el.

■ IRÁNYOK, AKADÁLYOK

A szakmai tanácskozásokon⁴ az aktuális fejlesztési irányok egy megerősödőben lévő szolgáltatásra utalnak, ahol minőségi munkát várnak el, alkalmazkodást az időközben elfogadott protokollokhoz, célzott továbbképzést és módszertani segítséget (a képzésben legyen + 10 óra a speciális gyerekek foglalkoztatására való felkészítés és legyen kötelező továbbképzés a szakemberek számára), hogy a családi napköziben tartható gyerekek korhatárát legalább a tankötelezettség felső határáig emeljék fel, fogyatékosoknál esetleg 21 évig is tarthasson, a fogyatékos gyermekek után speciális normatívát lehessen lehívni, hogy a családi napközik megalakításánál legyen egységes eljárásrend országosan, vagy éppen hogy a családi napközivel szemben ne legyenek közétkezési elvárások (ÁNTSZ). Folyamatos az értékelés-önértékelés, minősítés

⁴ LSD:

http://www.szmi.hu/gyv1oelv/files/napkozbeni_emlekezteto2007.doc

rendszerének kiépítése, fejlesztése. Kiemelkedően fontos a területen tevékenykedő civil és szakmai szervezetek együttműködése, ennek élharcosa a Magyarországi Családi Napközik Közhasznú Egyesülete, a módszertani háttér kialakításában, koordinációban nagy szerep hárul a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézetre. Hozzájuk tartozik a személyes gondoskodás körébe tartozóan a kisgyermek napközbeni ellátását biztosítók (bölcsőde, családi napközi, házi gyermekfelügyelet, alternatív napközbeni ellátás) munkájának szakmai, országos segítése. Jogszabály szerint ((15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 48. § (2) bekezdése alapján) ide tartozik a bölcsődei gondozás-nevelés minimumfeltételeinek kidolgozása, valamint a szakmai munka részletes szempontjait meghatározó Módszertani levél kiadása a családi napközik számára a gondozás-nevelés részletes szakmai szempontjainak meghatározása érdekében, továbbá a gyermekek tartózkodására szolgáló helyiségek kialakítására az

esetleges balesetek megelőzése érdekében.

A családi napközi előnyeinek szám-bavétele, a rugalmas lehetőségek, és a felmért, létező szülői igények ellenére sem mindig nyitottak az önkormányzatok arra, hogy magasabb összegű támogatás mellett, a rugalmas ellátást preferálva szervezhessék meg a legkisebbek nappali ellátását családi napközi formájában. A www.magyarorszag.hu közlése szerint az önkormányzatok nem kötik meg az ellátási szerződést, noha ahhoz, hogy a szociális vállalkozásként működő családi napközi hozzájusson az állami normatívához – amely egyébként folyamatosan emelkedik –, az önkormányzattal ellátási szerződést kell kötni. Annak ellenére, hogy az önkormányzatnak kötelessége a nappali ellátás biztosítása, és nincsen a településen olyan intézmény, amely ellátná a feladatot, a családi napközik mindössze 10 százalékának sikerült elérnie, hogy rendelkezzenek ellátási szerződéssel.

Van még tehát mit tenni.

Gy. É.

Elérhetőség, minőség, rugalmasság

■ BÖLCSŐDEFEJLESZTÉSEK A HEFOP KERETÉBEN

Az Európai Unió fejlesztések keretében megvalósuló pályázati programokról sokan tudnak, egyre többen pályáznak. Mások úgy érzik, kevés az információjuk, esélytelenek vagy legalábbis bizonytalanok, gyakorlatlanok, ezért gyanakodva vagy vágyakozva, de bátortalanul szemlélik a sikereket elérőket. Nagy szükség van arra, hogy minél szélesebb körben megismerhetővé váljanak azok a sikeres programok, amelyek újabb pályázókat ösztönözhetnek, jó ötleteket adhatnak, vagy éppen segíthetnek meggyőzni a kételkedőket.

A 2004-2006. közötti időszakban a HEFOP 2.2 programjainak keretében megvalósult projektekről – amelyekben a társadalmi beilleszkedés elősegítése érdekében a szociális szakemberek képzése, valamint a szociális- és munkaügyi szolgáltatások együttműködési modelljének kidolgozása és gyakorlati modellezése történik –, valamint a 2007-2013. közti időszakban a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) két kiemelt projektjének – Szociális szolgáltatások modernizációja (TÁMOP 5.4.1) és a Gyermekesély program megalapozása (TÁMOP 5.2.1) – megvalósításában érintett programokról, akciótervekről és megvalósuló jó gyakorlatokról folyamatosan írunk. Csatlakozónkban most induló állandó mellékletünk elsőként a kora gyermekkori ellátásokban főszerepet vállaló bölcsődékkal foglalkozik.

■ BÖLCSŐDEI TRENDEK

Az elmúlt 20 évben jóformán alig nyitottak új bölcsődét, részben forráshiányra, részben ideológiai okokra hivatkozva – a korábban jól kiépült bölcsődei rendszer folyamatos leépülésének és presztízscsökkenésének lehettünk tanúi. Ez, az anyagi és a hu-

mán erőforrások, a szakmai-módszertani háttér meggyengülése, a nagy fluktuáció mellett is meglévő társadalmi igényt kielégítő intézményrendszer azonban a folyamatos megújulásért dolgozik. Fejleszti a korszerű kihívásoknak is megfelelőbb szakmai protokollokat, harcol az intézményösszevonások-bezárások el-